

The scenario of future challenges facing the Islamic revolution

Mohammad sagad shiroodi*¹ | Mohammad bagher Mokaramipour²

Research Paper

Received:
16 August 2023
Accepted:
05 September 2023

Abstract

The incidents and events during the life of the Islamic revolution are very numerous and sometimes they have faced many intensities and weaknesses. Examining these events can lead to a good insight to solve the current problems and draw a vision for the future. Today's world is a turbulent world, and in this space it is very important to know it, and by knowing more and more, you can avoid damages or take full advantage of opportunities. Iran's Islamic Revolution has many challenges at home and abroad, among which we can mention the challenges of meeting political, environmental, ethnic, economic, women, security, emerging sects, media and virtual space, etc. Therefore, the main question of the aforementioned research is what are the challenges facing the Islamic Revolution and what effect will each of these challenges have on the future of the Islamic Revolution? From the challenges raised, what scenario should be implemented to deal with it. Internet-library research method has been used. Iran's Islamic revolution is struggling with its old challenges, but its value nature has caused it to be excluded from all revolutions, but looking ahead and analyzing different scenarios in all dimensions of "possible", "probable" and "Desirable" should be analyzed. In this research, we tried to get an approximate understanding of the correct future by examining the internal and external challenges facing it.

Keywords: Scenario, future research, Islamic revolution, challenges, social faults

1. Assistant professor and faculty member of Imam Hassan Mojtabi University of Officer and Police Training, Tehran, Iran. (Responsible author)

m.s.shiroody@gmail.com

2. University lecturer and political science doctoral student, political studies of the Islamic Revolution, Shahid University, Tehran, Iran.

Publisher: Imam Hussein University

© **Authors**

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

سناریو چالش‌های آینده پیشروی انقلاب اسلامی

محمدسجاد شیروودی^{۱*} | محمدباقر مکریمی پور^۲

سال نهم
تابستان ۱۴۰۲
صص: ۶۵-۴۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۲/۰۳/۲۵
تاریخ پذیرش:
۱۴۰۲/۰۷/۰۵

چکیده

حوادث و اتفاقات در طول حیات انقلاب اسلامی بسیار عدیده و گاهاً با شدت و ضعف‌های زیادی روبرو بوده است، بررسی این رویدادها می‌تواند بینش خوبی جهت حل مشکلات کنونی و ترسیم نگاه به آینده را در پی داشته باشد. دنیای امروز دنیای پرتلاطمی است و در این فضا شناخت آن بسیار حائز اهمیت است و با آشنایی هرچه بیشتر می‌توان از آسیب‌ها جلوگیری یا از فرصت‌ها کمال استفاده را برد. انقلاب اسلامی ایران چالش‌های متعددی در داخل و خارج دارد که از آن جمله می‌توان به چالش‌های برخورد جریان‌ات سیاسی، محیط زیستی، قومیتی، اقتصادی، زنان، امنیتی، فرقه‌های نوظهور، رسانه و فضای مجازی و... اشاره کرد؛ بنابراین سؤال اصلی پژوهش مذکور این است که چالش‌های پیشروی انقلاب اسلامی چیست و هر کدام از این چالش‌ها چه تأثیری در آینده انقلاب اسلامی دارند، فرضیه‌های مطرح در این پژوهش بر آن است که آینده پیشرو حول یک چالش مطرح اگر اتفاقی حول یکی از چالش‌های مطرح شده بیفتد چه سناریویی باید در جهت مقابله با آن پیاده‌سازی شود. روش تحقیق کتابخانه‌ای-ایترنی بکار گرفته شده است. انقلاب اسلامی ایران با چالش‌های قدیمی خود دسته پنجه نرم می‌کند؛ ولی ماهیت ارزشی آن باعث شده است که از همه انقلاب‌ها مستثنی باشد، اما نگاه روبه‌جلو و تحلیل سناریوهای مختلف در همه ابعاد آینده‌های "ممکن"، "محتمل" و "مطلوب" باید مورد واکاوی قرار بگیرد که در این پژوهش تلاش شده با بررسی چالش‌های داخلی و خارجی پیشروی آن به درک تقریبی از آینده‌نگری صحیح دست یابیم.

کلیدواژه‌ها: سناریو، آینده‌پژوهی، انقلاب اسلامی، چالش‌ها، گسل‌های اجتماعی.

۱. استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه افسری و تربیت پلیس امام حسن مجتبی(ع)، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

m.s.shiroody@gmail.com

۲. مدرس دانشگاه و دانشجوی دکتری علوم سیاسی، مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع) © نویسنده‌گان

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مسئله

با سرنگونی حکومت پهلوی در ایران و شکل‌گیری انقلاب اسلامی، برخی مشکلات برای عدم رشد نهال نوشکفته این حرکت در کشور ایران پدید آمد که هر اتفاق در جای خودش قابل تأمل، بررسی و تجزیه و تحلیل است. دست‌وپازدن عناصر رژیم سابق با اجرای سناریوهای دشمنان این انقلاب برای احیای مجدد حکومت پادشاهی و انجام کودتا و عملیاتی کردن حمله نظامی توسط آمریکا در طیس را می‌توان از آخرین تلاش‌های بلوک غرب جهت رسیدن به آنچه از دست داده بودن برشمرد. زنده شدن گسل‌های اجتماعی قوم‌گرایی‌های تاریخی و داعیه تجزیه‌طلبی و استقلال اقوام مختلف ترکمن در شمال، کردها در غرب، اعراب در جنوب، قوم بلوچ در شرق، گروهک‌های سیاسی خواه‌مانند متحجرین، توده‌ای‌ها، مارکسیست‌ها و به‌طور ویژه مجاهدین خلق از طرفی و حمله نظامی رژیم بعث عراق از سویی دیگر چالش‌های بزرگی را پیشروی نظام تازه مستقر در ایران کرد. کسب تجربه در این کشمکش‌ها برای آینده پیشروی مسئولین این حرکت بزرگ راهگشای آینده شد و با داشتن اندوخته‌های سخت به‌دست‌آمده در برهه‌های مختلف زمانی سبب فائق آمدن بر مشکلات مشابه یا نوپدید در سال‌های بعد گردید. تاریخ معاصر ایران و منتهی به انقلاب اسلامی و از سال ۱۳۵۷ تا کنون نشان می‌دهد که برخی از چالش‌های تکراری که مانند زخم، سرباز می‌کنند ریشه‌هایی تاریخی و گاهاً موروثی دارند و همان‌طور که گفته شد در طول زمان با اشکال مختلفی سر برآورده و زحمت‌هایی را ایجاد و با استفاده از شکاف‌های احتمالی قصد فاصله انداختن بین حکومت و امت را دارند. در این بین قوم‌گرایی، تجزیه‌طلبی، دموکراسی‌خواهی، سلطنت‌طلبی، اشرافیت‌طلبی، غرب‌گرایی، باستان‌گرایی و مثل اینها گزینه‌های چالشی این سال‌ها بوده‌اند که با گذشت حوادث زیادی حول این مقوله، هنوز هم قدرت مانور جهت برهم‌زدن نظم حاکم بر جامعه و پتانسیل درگیر کردن نظام با خود را دارند. آنچه دغدغه اصلی و اساسی بنیان‌گذار انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) از ابتدای شکل‌گیری این نظام، حفظ همه‌جانبه انقلاب، پیاده‌سازی اسلام در همه شئون و تلاش برای آینده حکومت اسلامی بوده و از تأکیدات متواتر ایشان است "آنچه گذشته است بحمدالله

خوب گذشت، لکن آنچه مهم است این است که تکلیف ما در حال چه است و در آینده چه؟
(صحیفه امام خمینی، ج ۷: ص ۹۱)

توجه به آینده یکی از ارکان عقلی در هر پدیده‌ای است و نشان می‌دهد یک دستاورد بزرگی مانند انقلاب اسلامی بدون بینش آینده‌نگری برای بقا و تداوم محکوم به شکست است. انقلاب‌های متعددی در سده‌های اخیر شکل گرفته و برخی سیاسیون در دنیا بنا بر نظریه "کرین بریتون" (۱۸۹۸-۱۹۶۸) که در کتاب کالبدشکافی چهار انقلاب به دوره‌های مسیر انقلاب در کشورهای فرانسه، انگلیس، آمریکا و روسیه اشاره می‌کند توجه کرده و می‌خواهند انقلاب اسلامی را نیز در قالب این نظریه گنجانده و سرنوشت آینده محتمل در ایران را نیز بر مبنای اصول معرفی شده این نظریه پرداز آمریکایی پیش‌بینی کنند. از نظر وی هر انقلابی دچار "ترمیدور" خواهد شد و به ارزش‌های پیشین خود برخواهد گشت. از دیدگاه او سه مرحله در هر انقلابی هست که در دوره نخست، پیروزی انقلاب و کسب قدرت توسط میانه‌روها، دوره دوم، اقتدار اوج قدرت تندرورها (رادیکال‌ها)، دوره سوم، بازگشت به ارزش‌های پیشین را شامل می‌شود. (کلارنس کرین بریتون، ۲۸:۱۳۸۲) وی همچنین در کتاب دیگری بنام "از انقلاب مذهبی کرامول تا انقلاب سرخ لنین"، به تمایل انقلاب‌ها به گسترش و صدور به سایر کشورها اشاره می‌کند و معتقد است ظهور تندروری‌های اعتقادی و صدور انقلاب (دوره اول) فقط در مقطع زمانی آغاز انقلاب که با هیجان‌ات و شور همراه است، رخ می‌دهد. از نظر او مرحله دوم انقلاب، دوران عادی شدن انقلاب است (محمدی، ۴۱:۱۳۸۲)

اهمیت و ضرورت پژوهش

الف: اهمیت

- ۱- پرداختن به این موضوع برخی از خلاهای موجود در شناخت چالش‌های آینده پیش روی انقلاب اسلامی را حل و فصل می‌نماید.
- ۲- انجام این پژوهش می‌تواند در به آینده پژوهی خلاهای موجود در چالش‌های آینده پیش روی انقلاب اسلامی موثر باشد.

۳- انجام این پژوهش می‌تواند پژوهشگران و مسئولان را با چالش‌های آینده پیش روی انقلاب اسلامی آشنا نماید.

ب: ضرورت

۱- پرداختن به این موضوع موجب تداوم خلاء موجود در ادبیات راهبردی آینده پژوهی کشور خواهد بود.

۲- انجام نشدن این تحقیق منجر به عدم شناخت چالش‌های آینده پیش روی انقلاب اسلامی می‌شود.

۳- در صورت انجام نشدن این تحقیق منجر به عدم شناخت پژوهشگران و مسئولان از این نگاه که چالش‌های آینده پیش روی انقلاب اسلامی کدام‌اند و به چه نحو قابل حل خواهند بود.

پیشینه پژوهش

از جمله پژوهش‌های مبسوط که در خصوص موضوع مقاله پیشرو، به انجام رسیده عبارت‌اند از:

- بشیر و غیائی فتح‌آبادی (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان چالش‌های تمدنی پیش روی انقلاب اسلامی ایران، با روش گردآوری اطلاعات و مطالعه اسنادی و تحلیل اطلاعات با روش تحلیل مضمون می‌پردازد همچنین بر مبنای پژوهش مذکور چالش‌های تمدنی انقلاب اسلامی ایران در مقوله‌های امکان تحقق تمدن نوین اسلامی، حیطه انتقال تمدنی تمدن نوین اسلامی و معنا و عینیت در تمدن نوین اسلامی نیز قابل صورت بندی است. تحولات فکری، پیشرفت‌های علمی، تعاملات میان فرهنگی، شکاف‌های اجتماعی، فتنه‌های سیاسی و جنگ‌های بین‌المللی از سازوکارهای حیطه انتقال تمدنی محسوب می‌شوند که عدم مدیریت آن‌ها، حرکت انقلاب اسلامی را با چالش‌های جدی مواجه ساخت. (بشیر و فتح‌آبادی، ۱۳۹۸: ۱)

- عیوضی (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان تحلیلی بر چارچوب مطالعاتی آینده انقلاب اسلامی ایران، سوال اصلی پژوهش این است که در بحث انقلاب اسلامی ما چه آینده‌ای پیش رو داریم و به عقیده نویسنده هر کشوری یک آینده مقابل خود دارد که به سه دسته تقسیم می‌شود که عبارتند از: اول: آینده‌هایی ممکن دوم: آینده مطلوب و سوم آینده محتمل می‌پردازد.

- افروغ (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان چالش‌های عمده انقلاب اسلامی، به بررسی این مسئله می‌پردازد که شناخت رسمی سیاسی در سطح کلان مرتبط، تناسب چندانی با اصول و مبنایی مدیریت کلان مرتبط، تناسب چندانی با اصول و مبنایی و مدیریت قانون اساسی ندارد و فرضیه پژوهش مذکور این است که انقلاب اسلامی به‌خوبی فهم و تئوریزه نشده است و علت بسیاری از معضلات عمده ریشه در این قضیه نیز دارد.

- کلاتری (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان شناسایی عمده‌ترین چالش‌های پیش روی انقلاب اسلامی و راهکارهای مقابله با آن‌ها بر پایه تحلیل فرامتنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی می‌پردازد. از نظر نویسنده گام دوم انقلاب حاوی سه بخش و در پاسخ به سه پرسش کلیدی دانست؛ ۱- انقلاب اسلامی را چگونه و از کجا آغاز کردیم؟ ۲- اکنون کجا رسیده ایم؟ ۳- نقشه راه آینده چیست و به کجا باید برسیم. همچنین با استفاده از روش تحلیل فرامتنی بیانیه مذکور پنج اقدام مهم و سرنوشت ساز به منظور مقابله و دفع پنج چالش عمده پیش روی انقلاب عبارتند از: ۱- شناخت دقیق انقلاب ۲- انتقال دقیق اصول و ارزش‌های انقلاب ۳- قرار گرفتن جوانان در محور انقلاب در گام دوم ۴- امید و نگاه خوش بینانه به ظرفیت‌های درونی ۵- مدیریت جهادی (کلاتری، ۱۳۹۹: ۲۹)

صالحی وثیق و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان نقش مؤلفه‌های راهبردی گام دوم انقلاب در رسیدن به تمدن نوین اسلامی: چالشها و فرصتهای پیش رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش مؤلفه‌های راهبردی در بیانیه گام دوم انقلاب به دنبال ارائه الگویی هدفمند و قابل اجرا جهت حرکت به سمت تمدن نوین اسلامی صورت گرفت. این بررسی با تأمل در مؤلفه‌های راهبردی حاصل از گام دوم انقلاب و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و با روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. در پاسخ به این سؤال که نقش مؤلفه‌های راهبردی گام دوم انقلاب در رسیدن به تمدن نوین اسلامی: چالشها و فرصتهای پیش رو چیست؟ و موضوع قابل توجه در این پژوهش، اشاره به فرصتها و چالشهای موجود جمهوری اسلامی ایران در این راه است، که توجه به فرصتها میتواند تمدن سازی را تسریع بخشد و درعین حال عدم توجه به چالش‌ها و محدودیتهای موجود میتواند مسیر توسعه و پیشرفت و درنهایت رسیدن به تمدن نوین اسلامی را سخت و حتی ناممکن سازد. (صالحی وثیق و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۹)

از نظر جنبه نوآوری باید اذعان نمود که در پژوهش حاضر کوشش شده است برخی کاستی‌های موجود در تحلیل‌های پیشین برطرف گردد. زیرا برخی کارها صرفاً تحول محور بودند ضمن آن که بسیاری نیز تک‌بعدی به موضوع نگریسته‌اند؛ اما پژوهش حاضر به جهت رویکرد نوینی که مدنظر دارد درصدد است تا به درک وسیع‌تر و جامع‌تری از بررسی سناریو چالش‌های آینده پیشروی انقلاب اسلامی بپردازد.

مبانی نظری پژوهش

با جامعه نوین شکل گرفته فضای مجازی که گستره آن به اندازه کل ساکنان زمین است و تبادل افکار، عقاید و ایده‌ها و تأثیرپذیری از دیگری، بسیار مهم و چگونگی برخورد با این تحول با حفظ ارزش‌ها و قوانین یک کشور در عرصه رسانه از درجه بالایی از اهمیت قرار دارد. با تعمق در این مباحث می‌توان نتیجه گرفت علی‌رغم بهره‌برداری صحیح و مناسب از دنیای مجازی آنچه به صورت ریشه‌های تأثیرگذار بر اقشار و خاصه بر جوانان از حضور در این محیط برداشت می‌شود؛ اعتیاد بیش از اندازه به محیط مجازی، گسترش ارتباطات نامتعارف میان جوانان و خانواده‌ها، جدایی و فاصله بین نسل‌ها، ضربه‌پذیر شدن امنیت و محل امن جرم، پی‌ریزی زندگی مستقل، کم‌رنگ شدن باورهای مذهبی، سقوط ارزش‌های معمول در جامعه و شکل‌گیری تشکیلات سازمان یافته جنایت است؛ بنابراین فضای سایبری بنا دارد با تأثیر مستقیم بر حیات و زندگی حقیقی با از بین بردن مرزهای جغرافیایی مرسوم در دنیا یک دهکده جهانی هم در فکر و هم در شیوه زندگی به وجود آورد که این موضوع یک چالش اساسی برای همه دولت‌ها خواهد بود.

متاورس (فراجهانی) و سبک زندگی

متاورس یا فراجهانی به عنوان یک فناوری نوپدید و به عنوان نسل آینده اینترنت در دنیاست و به علت ویژگی‌های خاص و جدیدی که دارد از جمله نامحدود بودن و هم‌زمانی ارتباط در واقعیت‌های مجازی، بر سبک زندگی انسان تأثیر انکارناپذیری به صورت مثبت در حوزه‌های پزشکی، اقتصاد و آموزش و نیز به صورت منفی مانند بزهکاری‌های نوین، جعل هویت و خطر

حریم خصوصی خواهد داشت. مدیریت سبک زندگی در این فضای جدید از جهت فنی و محتوایی بسیار ضروری است. براین اساس می‌طلبد که به بررسی مثبت و منفی متاورس در سبک زندگی انسان و نحوه مدیریت و حکمرانی در متاورس پرداخت. در این راستا تعیین تشریفات و استانداردهای تعاملی و تبیین ابعاد حقوقی این فضا و محتواهای تولید شده در آن و تقویت حکمرانی در این قلمرو از مهم‌ترین کارهای پیشروی سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران بوده و براین اساس تأمین امنیت سایبری و حریم خصوصی، شناسایی ریسک‌های احتمالی در همه جوانب در متاورس، تقویت حاکمیت با توازن امنیت و آزادی در متاورس و آگاه‌سازی و آموزش مردم توسط رسانه‌ها جهت استفاده صحیح کاربران از متاورس ضروری خواهد بود. (همتی، ۱۴۰۰: ۲۷)

گسترش فضای مجازی پس از گذار از عصر کشاورزی و صنعتی تحولات گسترده‌ای را به همراه داشته و دریچه‌ای به سوی دوران پسامدرن گشوده و تمامی ابعاد زندگی فردی و اجتماعی مردم جهان را تغییر داده و در حال ایجاد یک تمدن جدید است، تمدنی که در آن نه قلمرویی وجود دارد و نه حکومت به معنای متعارف آن؛ لذا حکمرانی فضای مجازی یکی از چالشی‌ترین حوزه‌ها پیشروی حاکمیت‌هاست (محمدی، ۱۴۰۱: ۲۰).

متاورس هم در واقع به‌عنوان یک واقعیت مجازی تلقی می‌شود، واقعیت مجازی یک محیط جایگزین و ساختگی و دیجیتالی است که کاربران در آن در دنیای متفاوت هستند و به شکل دنیای واقعی عمل می‌کنند، تجربه در متاورس می‌تواند تأثیرات واقعی و فیزیکی هم داشته باشد. این نمایانگر دنیای موازی واقعی در دنیای مجازی است که از گرافیک‌های رایانه‌ای و جلوه‌های آن ساخته می‌شود و کاربران در آن فضا می‌توانند از سراسر دنیا از طریق دوگوشی‌ها و عینک‌های مخصوص به این دنیا دسترسی داشته باشند. در واقع، متاورس یا فراج جهانی را باید به‌عنوان نقطه عطف همگرایی بین چالش‌های انجام شده و به بار نشسته در رشته‌های مختلف مانند رایانه، علم اطلاعات، هوش مصنوعی، گرافیک، علوم اجتماعی، بازرگانی و غیره تلقی کرد. متاورس ممکن است با یک نمانام تجاری آغاز شده باشد، اما به معنای برآیند لزوم سازماندهی مجدد حرکت‌ها و پیشامدهای پراکنده در حوزه معنایی سازی واقعیت‌ها است. (میر اشرفی، ۱۴۰۱: ۳۸۷) دنیای جدیدی که فارغ از محدودیت‌های اینترنت کنونی امکان ارتباطات و کسب تجربیات متنوع را برای همه فراهم می‌کند. در دنیای مجازی متاورس هر آنچه بخواهید در دسترس شماست،

می‌توانید شخصیت مورد علاقه خودتان را در آن بسازید و درست شبیه زندگی واقعی در آن زندگی کنید. در سال‌های اخیر با توسعه فناوری بلاک‌چین، فناوری حسگر و فناوری واقعیت مجازی و اعلامیه مؤسس فیس‌بوک (مارک زاکربرگ) به تغییر نام این شبکه اجتماعی به متا، پژوهش‌ها بیشتر خواهد شد. این فناوری جدید انقلاب وسیعی در زندگی مجازی از بعد مثبت ایجاد می‌کند و تحول در زمینه پزشکی و سلامت، تحول تحصیلی و آموزشی، بازی و سرگرمی، خرید زمین (ثبت ملکی بنام یک شخص)، نظامی (موقعیت‌یابی نیروها)، فروش ملک یا خانه مثل واقعیت، تربیت نیروی انسانی ماهر، گردشگری، بازرگانی و سرمایه‌گذاری و اقتصاد) را در پی خواهد داشت. با وجود اثرات مثبت این فناوری استفاده منفی نیز خواهد داشت کی می‌توان به؛ جعل هویت، حذف لذت‌های فیزیکی دنیای واقعی، بزهکاری‌های نوین، مشکلات روان‌شناسی، چالش حریم خصوصی اشاره کرد. حکمرانی در متاورس با در نظر گرفتن شیوه حکومت کردن در آن با ابزارها و قدرت، اقتدار و نفوذ سیاست‌هایی را اعمال می‌کند. وادی حکمرانی، وادی هدایت و کنترل است و با خلق و بازتولید قوانین، هنجارهای اجتماعی و اقدامات ساختار یافته در ارتباط است. (چمنی، ۱۴۰۰: ۸۱)

روش پژوهش

ماهیت و روش این تحقیق با توجه به نظریه پایه بودن آن به صورت کتابخانه‌ای_اینترنتی و جستجو و کنکاش در مقالات مختلف جهت معرفی چالش‌های پیشروی انقلاب اسلامی پرداخته است. با توجه به ضرورت شناخت این چالش‌ها با بازخوانی ریشه‌های تاریخی، اتفاقات اخیر و تأثیرات آنها در آینده در این مقاله سعی شده گوشه‌ای از چالش‌های عمده مورد مطالعه قرار گیرد. اساساً برای دستیابی به ریشه‌های رویدادهای انسانی و اجتماعی باید از کتب تاریخی و بررسی مکتوبات استفاده نمود تا با تحلیل همه جوانب به نتایج احتمالی و یا مورد نظر دست یافت.

متن

انقلاب اسلامی ایران با چالش‌های قدیمی خود دسته پنجه نرم می‌کند؛ ولی ماهیت ارزشی آن باعث شده است که از همه انقلاب‌ها مستثنی باشد، اما نگاه روبه‌جلو و تحلیل سناریوهای مختلف

در همه ابعاد آینده‌های "ممکن"، "محتمل" و "مطلوب" باید مورد واکاوی قرار بگیرد که در این پژوهش قصد داریم با بررسی چالش‌های داخلی و خارجی پیشروی آن به درک تقریبی از آینده‌نگری صحیح برسیم.

ارتباط گذشته، حال

این مفهوم در بین تفکرات تمام آینده‌پژوهان مشترک بوده که جهان‌آفرینش و هستی موجود، یکپارچه است و اجزای آن مستقل از هم و بی‌ارتباط با یکدیگر نیستند و از نگاه آنها انسان نیز مانند کل کائنات بخشی لاینفک از هستی را شکل داده است. از نظر آینده‌پژوهان، بسیاری از رویدادهای جهانی در آینده از درون جهان اکنون (حال) به وجود می‌آیند و از اینجاست که در بررسی دقیق به اتفاقات جهان طی سالیان گذشته می‌توان به نکات زیادی درباره شرایط کنونی و آینده رسید. (عیوضی، ۱۳۹۵: ۷۵) طبق دیدگاه "چشم انداز راهبردی" رابطه بالا به این گونه تعریف می‌شود که: آینده برای حال و گذشته علیت پیدا می‌کند و چشم اندازی که ما از آینده پیش رو و آینده مطلوب داریم تصمیمات حال و گذشته ما را دگرگون می‌کند. (Beiser, 1993: 152)

چشم‌انداز

جایی که آینده وجود ندارد، باید آن را ساخت، یعنی باید ایده‌هایی را مطرح کرد به شیوه طرح مفهومی، جریان‌های فکری ایجاد کرده و رویدادهای احتمالی آینده را نشان بدهد و گفتمان‌سازی صورت بگیرد. اهمیت ایده‌ها از جایی است که تفکر ما آمیزه‌ای از ادراک گذشته و تصویرهای ذهنی از اتفاقات محتمل در آینده است. آن تصویری که ما از آینده داریم، سهم بسزایی در تحقق یا عدم تحقق آینده به شکلی که ما آن را می‌پنداریم دارد. (عیوضی، ۱۳۹۵: ۹۲)

بیان مسئله

باتوجه به موارد یاد شده برخی رویدادهایی که انقلاب اسلامی ایران در این روزها با آن مواجه است از حوادث تاریخی تحمیلی بر آن در گذشته تأثیر گرفته است و آینده‌های ممکن، محتمل و

مطلوب نیز از دل همین اتفاقات باریشه‌های تاریخی قابل احصاء خواهد بود. مسائل متعددی که در مورد چالش‌های پیشروی انقلاب اسلامی قرار دارند از دو بعد داخلی و خارجی قابل تحلیل است:

چالش‌های داخلی:

الف) چالش منافقین داخلی

برای تشخیص درست شرایط و برنامه‌ریزی برای آینده نیاز است چالش‌های داخلی تاریخی که ممکن است گریبان‌گیر کشور شود مورد بررسی قرار گیرد و از بین مسائل متعدد می‌توان به چند مورد آن اشاره نمود:

احزاب سیاسی منحل در ایران پس از سال ۱۳۵۷ با شکل‌های مختلفی اقدام به انتقام گرفتند و از آن جمله آسیب‌هایی است که منافقین در دهه ۶۰ از جمهوری اسلامی خورده‌اند که در نهایت به صورت سازمان یافته در صدد ضربه زدن به نظام به انحاء مختلف، از ترور فرماندهان جنگ، درگیری و اغتشاشات خیابانی گرفته تا ورود مسلحانه به عرصه کارزار برآمدند و با تربیت افرادی از نسل جوان تر بدنبال ایجاد سناریوهای جدید در همین راستا شدند. با توجه به رویکرد مستمر دشمنی این جریان که در خارج از کشور مستقر هستند امکان جذب حداکثری از قشرهای مختلف مخالف نظام در داخل را داشته و با فریب جوانان بی اطلاع از سبقت تاریخی آنها منجر به تحریکات ایذایی در کشور بشوند. از سویی دیگر اپوزوسیون مخالف نظام، سلطنت طلب‌ها و باستان‌گرایان نیز با رویکردی تقریباً مشابه با منافقین و استفاده حداکثری از ابزار آلات و تجهیزات روز بویژه رسانه‌ها بدنبال یارکشی از بین مردم و معترضین و همچنین معاندین انقلاب اسلامی هستند که بصورت ناشناس از داخل به ایجاد مشکل پردازند.

ب) چالش قومیتی

از دیگر چالش‌های ریشه‌ای در کشور گرایش‌های قومیتی است که متأثر از بحث جهانی شدن، در برخی مناطق با رفتارهای تند ناسیونالیستی در فکر استقلال و تجزیه طلبی هستند. یکی از جنبه‌های تأثیر گرفته از جهانی شدن، همین مسئله قومیت و به طور واضح گروه‌های قومی است که از تشدید تنش‌های قومی از اواسط قرن بیستم اهمیت بیشتر یافته و هر روز شاهد افزایش و برجسته شدن آن چه در درگیری‌های میان قومی و چه درگیری‌های امنیتی در قوم‌گرایی افراطی هستیم. (ایران

لو، ۱۳۹۸: ۱۲۶) این مسئله از جایی اهمیت بیشتری پیدا کرده که موضوع تنوع قومیت‌ها در ایران و مجاورت با همسایگانی که اشتراکات قومی-فرهنگی با برخی اقوام داخل کشور دارند، در مقایسه با سایر کشورها به مراتب بالاتر و چالش‌برانگیزتر است. (غلامی، ۱۴۰۰: ۲۷)

در اصطلاح رایج بحث ناسیونالیسم قومی بسیار پررنگ است که علاوه بر اشتراکات بیان شده نژادی از نظر مذهبی، زبانی و فرهنگی نیز بر شدت این حس می‌افزاید. تنوع قومی در ایران به گونه‌ای است که؛ بلوچ‌ها در مرز پاکستان و جنوب شرقی ساکن هستند که عده‌ای از این اقوام با تحریک کشورهای مرتجع وهابی مثل عربستان و مذاهب تندروی شرقی در تفکرات خود بحث ایجاد کشوری مستقل بنام بلوچستان را دارند. آذری‌ها در شمال و شمال غربی و در مجاورت کشورهای ترکیه و جمهوری آذربایجان هستند که تنش‌های قومیتی اقلیتی در این منطقه نیز متأثر از پان‌ترکیسم و جدایی‌طلبان، زحمت‌هایی را برای ایران به وجود آورده‌اند. قوم ترکمن در شمال شرق و در همسایگی ترکمنستان هستند که طیفی از ایشان در اوایل انقلاب تحریکات ناسیونالیستی داشتند که در حال حاضر آن مسائل در این منطقه علی‌الظاهر وجود ندارد. عرب‌ها در غرب و جنوب غربی متمرکز هستند که گروهی مسلح از آنها در اواخر دهه ۵۰ با رویکرد جدایی‌طلبی اقدام به تحریکات مسلحانه کرده بودند که در سال‌های اخیر نیز به دنبال زنده کردن دوباره این جنبش‌ها هستند. قوم کرد در سمت غرب و شمال غرب ایران مستقر است و با توجه به ریشه‌ای بودن ادعای تشکیل کشور مستقل کردستان طی ۷۰ سال گذشته نسبت به همکاری با حزب کارگران کردستان (پ ک ک)، حزب حیات آزاد کردستان (پژاک)، حزب کمونیست کردستان (کومله) و حزب دموکراتیک کردستان بی‌م‌هایی برای جمهوری اسلامی وجود داشته است. اقوام فارس و لر نیز ضمن پراکندگی در نقاط مرکزی کشور زندگی می‌کنند، با این وجود اقوام مستقر در مرزها ممکن است به عنوان کانون‌های ایجاد تنش و بحران مطرح باشند

ج) چالش آب

چالش‌های زیست‌محیطی از دیگر رویدادهای پیشروی انقلاب اسلامی است و با توجه به اینکه کشور ایران در یک منطقه گرم و خشک قرار دارد که به واسطه موقعیت جغرافیایی و آب‌وهوایی خاصش، همواره با تهدید کم‌آبی مواجه است. در رابطه با مسئله حکمرانی و حوزه آب، بعضی از محققان، مانند کارل ویتفولگل (۱۹۵۷) با توجه به تفاوت‌های آب‌وهوایی جوامع آسیایی و اروپایی،

دولت‌های شرقی شبیه ایران را "امپراتوری آب" نامیده‌اند. به نظر وی، امپراتوری‌های آبی، مشروعیت حاکمیت خود را از طریق ایجاد تشکیلات کلان سامانه‌های آبیاری برای شهروندان بنا نهاده‌اند. در این پارادایم نظری که به‌نوعی تکمیل‌کننده نظریه کارل مارکس در "شیوه تولید آسیایی" است، رابطه فرد با دولت، در غیاب طبقات و اقشار اجتماعی حائل، یک رابطه بی‌واسطه و مستقیم است که بر اساس عرضه انحصاری آب از سوی دولت به‌عنوان یک کالای همگانی شکل می‌گرفت. (کاظمی، ۱۳۹۹: ۳۲۹) برخلاف تصور مارکس و ویثفولگ، به علت کمبود آب و حضور دولت متمرکز، جامعه ایران سکون و ثبات اجتماعی را تجربه نمی‌کند، بلکه به گفته صاحب‌نظران و اظهارنظرهای مقامات کشوری، تنش‌های تمدن و بقای ایرانی را در معرض تهدید قرار داده است (مزینیان، ۱۳۹۹: ۱۹۰) و ممکن است که دیربازود بحران‌های عظیم اقتصادی، اجتماعی و امنیتی پدیدار گردد.

چالش‌های خارجی:

الف) چالش امنیت

یکی از مهم‌ترین مولفه‌های پیشروی انقلاب اسلامی ایران مسئله امنیت است که این مقوله از چندین منظر و چندین موضوع مبتلا به داخلی قابل بررسی و تحلیل است. (صالحی و ثقی، ۱۴۰۱: ۵۲) آنچه باید مدنظر قرار گیرد این است که، محیط امنیتی کشور از نگاه مجموعه‌های امنیتی پیرامونی واجد چه فرصت‌ها و تهدیداتی خواهد بود؟ در تعریف محیط امنیتی گفته شده، محیطی است که از حیث محتوایی تلفیقی و از ابعاد متعددی که در چهارجهت قابلیت دارد تشکیل شده است.

۱- محیط ایدئولوژیک که در بردارنده آموزه‌های اعتقادی تاثیرگذار در سیاست و عمل امنیتی است.

۲- محیط مجازی (ذهنی) که از رهگذر بازتعریف ایده آل‌های ذهنی حسب شرایط و مقتضیات زمانی در قالب طرح‌های بلند مدت شکل می‌گیرند.

۳- محیط تاریخی که تجلی خواسته‌های عملیاتی شده بازیگر در چشم انداز تاریخ است و به عنوان کانون قدرت فعالی برای اجرای سیاست‌های جدید بازیگران مورد بهره برداری قرار می‌گیرد.

۴- محیط فیزیکی (عینی) که مشتمل بر ابعاد سخت افزاری بازیگر از قبیل جغرافیا، جمعیت، منابع طبیعی، و... است. (رمضانی، ۱۴۰۰: ۱۲۵)

کشور ایران به دلیل موقعیت ژئوپلیتیک و به دلیل شکل گیری محیط امنیتی پیرامونی اش از مجموعه امنیتی غرب آسیا (خاورمیانه)، خلیج فارس، آسیای میانه و مجموعه امنیتی شرق با مخاطرات و چالش ها و تحولات عمده روبرو بوده است. عدم شکل گیری نظام امنیتی فراگیر، قابل اعتماد و پایدار و تداوم ناامنی و بی ثباتی در منطقه غرب آسیا بسته به یک رشته عوامل مانند قرار گرفتن در موقعیت جغرافیایی ویژه و خاص، منابع عظیم انرژی (نفت و گاز) در این منطقه و گسترش و تقویت حضور قدرت های فرامنطقه ای در محیط پیرامونی ایران، افراط گرایی و تنش های قومی_ مذهبی، فرقه ای، تروریسم، دولت های ضعیف و شکننده و عدم اعتماد بازیگران منطقه ای به یکدیگر، می باشد. (قهرمانی، ۱۴۰۱: ۲۵۶) آن گونه که اشاره داشتیم حضور قدرت های استکباری به ویژه آمریکا در منطقه غرب آسیا موجب سوءاستفاده از کلیه گسل های موجود شده و چالش های خارجی متعددی را برای ملت ها و به ویژه جمهوری اسلامی داشته است. آمریکا علاوه بر حضور نظامی خود در این منطقه از موارد فوق کمال استفاده را برده و با ایجاد جنگ های نیابتی در حوزه های مختلف به دنبال بحران آفرینی در منطقه است و تا توانسته از طرق ممکن مثل درگیری های داخلی، تحریم های متعدد اقتصادی، قتل سیاسی دانشمندان، مسائل پیرامون تسلیحات نظامی مثل موشک و دستیابی به انرژی هسته ای و استفاده از شیوه های برخورد سیاسی در جوامع بین المللی برای جمهوری اسلامی ایران چالش ایجاد کرده است (singh) 118:2020

ب) چالش فرقه های نوظهور

پس از پیدایش اسلام با رسالت پیامبر اکرم (ص) و گسترش آوازه آن در کل سرزمین ها بسیاری تلاش کردند که خود را پیامبر (جعلی) معرفی کنند که در همان زمان نیز با برخورد قاطع پیامبر مواجه می شدند. در طول تاریخ تا به امروز امامان جعلی و مرشدان خرافی نیز توسط افراد مختلفی با ساخت دین های جعلی و فرقه های عرفانی مختلفی، برای ماندن در تاریخ یا سوءاستفاده از ملت ها و مردم عوام ناآگاه شکل گرفته است، فرقه های باییت و بهائیت، دراویش و صوفیگری در شیعه، وهابیت و تکفیرگرایی در اهل سنت و فرقه های مختلف فکری خرافی در دیگر ادیان از

جمله‌ای رویکرد در قرون معاصر بوده است. در سال‌های اخیر ظهور فرقه‌های متعدد و جنبش‌های نوپدید دینی با عضوگیری از اقشار مختلف اجتماعی و به‌ویژه جوانان، در زمینه‌های معنویت و عرفان‌های جدید فعالیت می‌کنند. (احمدآبادی، ۱۳۹۹: ۱۷۳)

این‌گونه فرقه‌ها به‌خاطر تعارض داشتن در ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی با دین رسمی و نظم اجتماعی، بسته به بینش مدنظر بعضاً خود چالش‌هایی را برای نظم و امنیت جامعه به وجود می‌آورند. این فرّق با داشتن یک رهبر و گاهاً سازماندهی ویژه، در ابتدا متعارض ارزش‌ها و هنجارهای اعتقادی و فرهنگی جامعه شده و زمینه را برای بسیاری از جرائم و بزه‌های اخلاق و اجتماعی بسترسازی و فراهم می‌کنند. به‌طور مثال فرقه دراویش در سال ۱۳۹۶ در شهر تهران، با ایجاد اغتشاش و درگیری خیابانی موجب مجروح شدن چند تن از مأموران انتظامی و به‌شهادت‌رسیدن مدافعان امنیت شدند. شناسایی زمینه‌های داخلی و خارجی، عوامل تشکیل و محل‌های فعالیت، کانون‌های تهدید و گرفتن تصمیمات و اتخاذ راهکارهای مناسب امنیتی و اطلاعاتی در جهت مقابله با آنها می‌تواند مؤثر باشد. تا قبل از دوران مدرن و حتی در عصر حاضر، کارکرد امنیت‌ساز دین بسیار مشهود و برجسته است اگر چه در اندیشه و عمل غرب مدرن، جایگاه و کارکرد دین دچار تحول شده است و با استحاله‌ای صورت گرفته انسان‌محوری جایگزین دین‌محوری شده است؛ اما به‌طور غیرمستقیم دین کارکرد خود را در حفظ نظم ایفا می‌کند. دورکیم ضرورت همبستگی و نظم اجتماعی را امری بدیهی می‌پندارد و بر آن است که سلامت جامعه وابسته به میزان همبستگی است که حاصل پذیرش و نهادینه کردن نظام ارزشی و هنجاری جامعه است (چلبی، ۱۳۹۵: ۱۲).

از نظر بسیاری از نویسندگان و متفکران نیمه قرن بیستم و بعد از آن، آن موضوعی که در جهان به مسئله و دغدغه تبدیل شده است، نابسامانی فکری و فقدان نظام معنایی پایدار برای زیستن و اندیشیدن بود. وضعیت سیاسی و اجتماعی جهان به‌گونه‌ای شده بود که این دهه‌ها را به "عصر اضطراب" نام‌نهادند (باومر، ۱۳۸۹: ۱۱۲). پس از خونریزی‌های هولناک در جنگ‌های هولناک و خانمان‌سوز برای از بین بردن اضطراب دامن‌گیر در اروپای قرن بیستم و تسری دادن آن به کل جوامع که ناشی از نبود کانونی معنوی و روحانی و وجود یک بی‌معنایی در دل خود بود، به این نتیجه رسیدند که پیدایش مدرنیته به شکل‌گیری یک سامان اجتماعی شادتر و ایمن‌تر کمک

خواهد کرد. در ایران با توجه به ریشه‌های تاریخی استحاله دین توسط مغرضین و کج‌فهم‌ها و همچنین برای ایجاد شکاف در بین طبقات مختلف، فرقه‌ها و ادیان جعلی در قرن گذشته وجود داشت و برخی از فرقه‌های فعال نیز با داشتن آن زمینه‌های تاریخی به فعالیت ادامه می‌دهند. وجود گسترده وسایل ارتباط جمعی و رسانه‌های متعدد علتی است که فرد را در جریان وقایع و اندیشه‌های نوظهور طی کوتاه‌ترین زمان و سهل‌الوصول بودن از سراسر جهان قرار می‌دهد. احساس بیگانگی از خود و ضعف‌های شخصیتی و کوشش برای فائق آمدن بر این ضعف، سبب می‌شود که بسیاری از جوانان چاره را در واگذاری خود به یک فرقه جستجو کنند، فرقه‌ها با امیدآفرینی جرعه‌های احساس امنیت درونی و بیرونی را شعله‌ور می‌کند (فاطمی نسب، ۱۳۹۸: ۱۳۹). در سال‌های اخیر تفکرات مختلفی با انگیزه‌های مختلف جهت مخالفت با دین رسمی کشور و برای تغییر تفکرات جوانان در جهت بهره‌برداری‌های سیاسی، اجتماعی و ضربه زدن به انقلاب اسلامی فرقه‌هایی را تشکیل و یا به پیروی از فرقه‌هایی که در دنیا فعالیت می‌کنند دست به سازماندهی زده‌اند و با جذب و استحاله ذهن این جوانان آنان را جهت پیشبرد اهداف خود تربیت می‌کنند.

با توضیحات فوق در میابیم که علی‌رغم وجود یک دین ریشه‌ای و کهن در ایران بازهم شاهد ظهور برخی تفکرات و فرقه‌ها هستیم که بدون توجه به دین رسمی و الهی خود جوانان را به سمت دیگر نحله‌های فکری که بیشتر در تضاد با دین هم حرکت می‌کنند سوق می‌دهند و این مطلب یک چالش قابل توجه برای نظام است که در آینده با یک جوان دارای تفکراتی متفاوت و شاید مسموم مواجه خواهد بود و احتمال دارد، این جوان مشکلات اجتماعی و امنیتی را رقم بزند.

ج) چالش رسانه‌ها و فضای مجازی

در سال‌های اخیر و به‌ویژه در دهه قبل شبکه‌های اجتماعی و تعاملی بخش قابل توجهی از مصرف رسانه‌ای کاربران را به خود اختصاص داده است. رسانه‌های شنیداری و دیداری یک‌سویه که فقط به صورت یک‌طرفه به مخاطبین پیام القا می‌کرد، در حال حاضر دچار تحول شده است و در بسترهای مختلف و پلتفرم‌های دیگر که به صورت تعاملی ایجاد شده‌اند مخاطب را با درگیر کردن و اظهار نظر با خود همسو می‌کند. افزایش ضریب اینترنت در جهان و در جمهوری اسلامی ایران

سبب رجوع گسترده کاربران به شبکه‌های اجتماعی شده است. آمارهای خیره‌کننده استفاده از اینترنت، پیام‌رسان‌های اجتماعی و وبگاه‌های تعاملی و رشد روزافزون نرم‌افزارهای شبکه‌های اجتماعی نشان از استفاده بین ۵۰ تا ۶۰ درصدی مردم از این محیط در ایران دارد که به صورت تصاعدی روبه‌افزایش است. (خالصی، ۱۳۹۸: ۱۶۵)

رسانه‌های اجتماعی امروزه دفعاتاً به بخش جدایی‌ناپذیر زندگی بسیاری از مردم تبدیل شد و کسب‌وکار و امرارمعاش از این طریق به صورت آنلاین و آفلاین نیز تأثیر بالایی را در سبک زندگی مردم گذاشته است. محققان بیان داشته‌اند این شبکه‌ها در یک سطح با انتقال باورها و سلسله‌مراتب ارزشی در سطح ناخودآگاه جمعی نقش ایفا می‌کنند و در سطح دیگر، با تغییر مبانی فکری، منجر به تغییر احساسات جمعی و پیرو آن باعث رفتارهای جمعی و سبک زندگی اجتماعی می‌شوند این چالش برای جمهوری اسلامی چنان با اهمیت است که باید با یک نگاه جامع و دقیق بر روی رسانه‌ها و فضای مجازی و سایبری اشراف داشته باشد. از جاری که شبکه‌های ماهواره‌ای، رسانه‌های نوین و خاصه شبکه‌های اجتماعی بستر مناسبی برای جمع کردن افراد و تأثیرگذاری فکری و راهبردی بر آنان دارد و از طرفی دیگر دشمنان که خود سازنده این محیط هستند به صورت گسترده در حال وارد کردن هجمه‌ها و حمله‌ها از طریق این مؤلفه هستند. (عقیلی، ۱۳۹۸: ۳۶)

رویکرد دشمنان در زمینه رسانه‌ها و فضای مجازی تسخیر اذهان مخاطبین و درگیر کردن آنان در یک جنگ شناختی است و از این روش برای سازماندهی جوانان و اقشار مختلف بهره برده و در زمان مقتضی بهره‌برداری خود را می‌کند. دشمنان انقلاب اسلامی از بستر فضای سایبر جهت حمله به زیرساخت‌ها و تجهیزات در همه عرصه‌ها و ترجمان‌های نظامی و دولتی استفاده می‌کند و برابر گفته رصدگران این فضا روزانه حملات گسترده هکری و سایبری به کشور انجام و توسط دانشمندان ایرانی دفع می‌شود. اهمیت این عرصه چنان بالاست که در نقلی از آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در سال ۱۳۹۶ آمده است: "اهمیت فضای مجازی به اندازه انقلاب است" و در سال‌های اخیر استفاده معاندین و براندازان انقلاب اسلامی از این فضا مشخص‌کننده آینده‌نگری رهبر در این زمینه است.

تمرکز ضدانقلاب و دشمنان بیشتر تأثیرگذاری بر جوانان و نوجوانان است و بهترین ابزاری که برای رسیدن به اهدافش مورد استفاده قرار می‌دهد فضای مجازی و خاصه نرم‌افزارهای شبکه‌های اجتماعی است، از این رو فضای مجازی به‌عنوان ابزار ارتباطی نوین برای جلوگیری از خطراتی که به‌واسطه آن پیش می‌آید باید هوشیار بود و آمادگی مقابله با آن را داشت. عدم نظارت و تضعیف فضای عمومی و سوق دادن به سوی فضاهای مجازی می‌تواند در جهت‌گیری رفتاری و روانی به سمت جرم و جنایت و خشونت، عدم توجه به قانون و ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی نقش منفی بازی کند. چنین عواملی تأثیر منفی بر جامعه و تمایل (جوانان و نوجوانان) به فضای مجازی دارد، کنش متقابل و خشونت‌بار می‌تواند باعث گرایش به سمت جرم گردد. (انصاری‌پور، ۱۳۹۸: ۳۶)

مواجهه با جامعه نوین شکل گرفته فضای مجازی که گستره آن به‌اندازه کل ساکنان زمین است و تبادل افکار، عقاید و ایده‌ها و تأثیرپذیری از دیگری، بسیار مهم و چگونگی برخورد با این تحول با حفظ ارزش‌ها و قوانین یک کشور در عرصه رسانه از درجه بالایی از اهمیت قرار دارد. با تعمق در این مباحث می‌توان نتیجه گرفت علی‌رغم بهره‌برداری صحیح و مناسب از دنیای مجازی آنچه به‌صورت ریشه‌های تأثیرگذار بر اقشار و خاصه بر جوانان از حضور در این محیط برداشت می‌شود؛ اعتیاد بیش از اندازه به محیط مجازی، گسترش ارتباطات نامتعارف میان جوانان و خانواده‌ها، جدایی و فاصله بین نسل‌ها، ضربه‌پذیر شدن امنیت و محل امن جرم، پی‌ریزی زندگی مستقل، کم‌رنگ شدن باورهای مذهبی، سقوط ارزش‌های معمول در جامعه و شکل‌گیری تشکیلات سازمان‌یافته جنایت است؛ بنابراین فضای سایبری بنا دارد با تأثیر مستقیم بر حیات و زندگی حقیقی با ازین‌بردن مرزهای جغرافیایی مرسوم در دنیا یک دهکده جهانی هم در فکر و هم در شیوه زندگی به وجود آورد که این موضوع یک چالش اساسی برای همه دولت‌ها خواهد بود.

متاورس (فراجهانی) و سبک زندگی

متاورس یا فراجهانی به‌عنوان یک فناوری نوپدید به‌عنوان نسل آینده اینترنت در دنیا است و به علت ویژگی‌های خاص و جدیدی که دارد از جمله نامحدود بودن و هم‌زمانی ارتباط در واقعیت‌های مجازی، بر سبک زندگی انسان تأثیر انکارناپذیری به‌صورت مثبت در حوزه‌های

پزشکی، اقتصاد و آموزش و نیز به صورت منفی مانند بزهکاری‌های نوین، جعل هویت و خطر حریم خصوصی خواهد داشت. مدیریت سبک زندگی در این فضای جدید از جهت فنی و محتوایی بسیار ضروری است. بر این اساس می‌طلبد که به بررسی مثبت و منفی متاورس در سبک زندگی انسان و نحوه مدیریت و حکمرانی در متاورس پرداخت. در این راستا تعیین پروتکل‌ها و استانداردهای تعاملی و تبیین ابعاد حقوقی این فضا و محتواهای تولید شده در آن و تقویت حکمرانی در این قلمرو از مهم‌ترین کارهای پیشروی سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران بوده و بر این اساس تأمین امنیت سایبری و حریم خصوصی، شناسایی ریسک‌های احتمالی در همه جوانب در متاورس، تقویت حاکمیت با توازن امنیت و آزادی در متاورس و آگاه‌سازی و آموزش مردم توسط رسانه‌ها جهت استفاده صحیح کاربران از متاورس ضروری خواهد بود. (همتی، ۱۴۰۰: ۲۷)

گسترش فضای مجازی پس از گذار از عصر کشاورزی و صنعتی تحولات گسترده‌ای را به همراه داشته و دریچه‌ای به سوی دوران پسامدرن گشوده و تمامی ابعاد زندگی فردی و اجتماعی مردم جهان را تغییر داده و در حال ایجاد یک تمدن جدید است، تمدنی که در آن نه قلمرویی وجود دارد و نه حکومت به معنای متعارف آن؛ لذا حکمرانی فضای مجازی یکی از چالشی‌ترین حوزه‌ها پیشروی حاکمیت‌هاست (محمدی، ۱۴۰۱: ۲۰).

متاورس هم در واقع به عنوان یک واقعیت مجازی تلقی می‌شود، واقعیت مجازی یک محیط جایگزین و ساختگی و دیجیتالی است که کاربران در آن در دنیای متفاوت هستند و به شکل دنیای واقعی عمل می‌کنند، تجربه در متاورس می‌تواند تأثیرات واقعی و فیزیکی هم داشته باشد. این نمایانگر دنیای موازی واقعی در دنیای مجازی است که از گرافیک‌های رایانه‌ای و جلوه‌های آن ساخته می‌شود و کاربران در آن فضا می‌توانند از سراسر دنیا از طریق دوگوشی‌ها و عینک‌های مخصوص به این دنیا دسترسی داشته باشند. در واقع، متاورس یا فراج جهانی را باید به عنوان نقطه عطف همگرایی بین چالش‌های انجام شده و به بارنشسته در رشته‌های مختلف مانند رایانه، علم اطلاعات، هوش مصنوعی، گرافیک، علوم اجتماعی، بازرگانی و غیره تلقی کرد. متاورس ممکن است با یک برند تجاری آغاز شده باشد، اما به معنای برآیند لزوم سازماندهی مجدد حرکت‌ها و پیشامدهای پراکنده در حوزه معنایی سازی واقعیت‌ها است. (میر اشرفی، ۱۴۰۱: ۳۸۷) دنیای جدیدی که فارغ از محدودیت‌های اینترنت کنونی امکان ارتباطات و کسب تجربیات متنوع را

برای همه فراهم می‌کند. در دنیای مجازی متاورس هر آنچه بخواهید در دسترس شماست، می‌توانید شخصیت موردعلاقه خودتان را در آن بسازید و درست شبیه زندگی واقعی در آن زندگی کنید. در سال‌های اخیر با توسعه فناوری بلاک‌چین، فناوری حسگر و فناوری واقعیت مجازی و اعلامیه مؤسس فیس‌بوک (مارک زاکربرگ) به تغییر نام این شبکه اجتماعی به متا، پژوهش‌ها بیشتر خواهد شد. این فناوری جدید انقلاب وسیعی در زندگی مجازی از بعد مثبت ایجاد می‌کند و تحول در زمینه پزشکی و سلامت، تحول تحصیلی و آموزشی، بازی و سرگرمی، خرید زمین (ثبت ملکی بنام یک شخص)، نظامی (موقعیت‌یابی نیروها)، فروش ملک یا خانه مثل واقعیت، تربیت نیروی انسانی ماهر، گردشگری، بازرگانی و سرمایه‌گذاری و اقتصاد) را در پی خواهد داشت. با وجود اثرات مثبت این فناوری استفاده منفی نیز خواهد داشت که می‌توان به؛ جعل هویت، حذف لذت‌های فیزیکی دنیای واقعی، بزهکاری‌های نوین، مشکلات روان‌شناسی، چالش حریم خصوصی اشاره کرد. حکمرانی در متاورس با در نظر گرفتن شیوه حکومت کردن در آن با ابزارها و قدرت، اقتدار و نفوذ سیاست‌هایی را اعمال می‌کند. وادی حکمرانی، وادی هدایت و کنترل است و با خلق و بازتولید قوانین، هنجارهای اجتماعی و اقدامات ساختاریافته در ارتباط است. (چمنی، ۱۴۰۰: ۸۱)

یافته‌های پژوهش

با نگاه به مسائل مرتبط با انقلاب اسلامی و آنچه در طول حیات ۴۴ ساله آن پشت سر گذاشت و در این تحقیق مورد واکاوی قرار گرفت سعی شد تا از شیوه استقرایی به نتایج مدنظر برسیم. در این مقاله با بیان جزئیات به دنبال یافتن یک نتیجه کلی برای آینده پژوهی می‌باشد. فرضیه‌های مطرح حول این است که کدام یک از چالش‌ها بر آینده انقلاب اسلامی تأثیر دارد و شیوه برخورد با هر کدام به چه صورت باید باشد. هر کدام از چالش‌های پیشرو باید متناسب با خود آن مورد بررسی قرار بگیرد به طور مثال: وقتی منافقین با تفکرات التقاطی به مخالفت با اسلام ناب می‌پردازند، وظیفه نهادها جهت روشنگری برای ملت به‌ویژه جوانان چیست؟ در مسائل زیست‌محیطی به‌ویژه آب در پیشروی انقلاب اسلامی، چه راهکارهایی باید جهت جلوگیری از ایجاد تنش‌های اجتماعی صورت گیرد؟ فرقه‌های نوظهور و دین‌های جدید و حلقه‌های عرفانی

جعلی در شکل‌گیری اجتماعات بر مبنای براندازی چه نقشی را ایفا خواهند کرد؟ قومیت‌ها برای رسیدن به اهداف تاریخی و سوءاستفاده از این گسل چه برنامه‌هایی را دنبال می‌کنند و روش اصلاح تفکرشان چیست؟ رسانه‌ها، فضای مجازی و دنیای جدید چه مخاطراتی برای انقلاب دارد و سناریوهای مدنظر چگونه تدوین خواهند شد؟

نتیجه‌گیری

با مطالعه مقوله‌های مختلف ذکر شده و علت خصومت‌ها با انقلاب اسلامی می‌توان نتیجه گرفت که هر کدام از اینها به چه روشی به مخالفت می‌پردازند، چالش‌های موجود و پیشرو سناریوهای خاص خود را می‌طلبند و آینده مطلوب برای انقلاب اسلامی از دل واکاوی همین چالش‌ها تبیین خواهد شد. با این وجود رویکرد منافقین، سلطنت‌طلب‌ها و همه براندازها استفاده حداکثری از رسانه‌ها و امپراتوری دروغ به دنبال تسخیر ذهن مخاطبین و جوانان ناآگاه است. قومیت‌ها و به طور خاص مرز نشینان در صدد تجزیه‌طلبی با پارامترهای مذهبی و فرهنگی خود هستند. استکبار جهانی با لیدری آمریکا در منطقه به دنبال سقوط نظام و پس از آن حذف تمامیت ارضی ایران است و ایجاد شرایط ضد امنیتی را به شدت دنبال می‌کند. کم‌برخورداری ایران از نعمت آب و بروز شرایط خاص زیست‌محیطی در حوزه آب در برخی مناطق احتمال تحرکات محلی را در این زمینه را به ذهن متبادر می‌کند. استفاده از حلقه‌های فکری نوظهور جهت استحاله تفکرات مردم با رویکرد مخالفت با دین اسلام و پس از آن ایجاد چالش امنیتی با تشکیل تیم‌های اعتقادی در طول این سال‌ها (مثل دراویش) مشهود بوده است. اینترنت، رسانه‌های دیداری و شنیداری، شبکه‌های تعاملی و اجتماعی در سال‌های اخیر موجب بروز و ظهور مسائل امنیتی شده است که این موضوع در آینده نیز در دستور کار دشمنان و معاندین قرار خواهد گرفت.

در برخورد با تفکرات سیاسی مسموم و تشکیلات سازماندهی شده آنان باید روحانیت با ورود به روشنگری اعتقادی به نقد التقاط فکری دینی و سیاسیون با استفاده از ظرفیت رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی به تبیین بپردازند. استفاده بالقوه از معترضین داخلی کشور و برنامه‌ریزی‌های سالانه (قبلاً هر ۱۰ سال یکبار انجام می‌شد) برای ایجاد جو امنیتی و درگیری‌های با سوءاستفاده از سختی‌های تحمیل شده توسط تمام مولفه‌های ضدانقلاب اشاره شده، دسترسی به فضای مجازی

رایگان و بدون فیلتر به معارضین و مخالفین، "آینده ممکن" در چالش‌های پیشروی جمهوری اسلامی ایران است. باز تعریف و بازیابی تیم‌های اعتقادی و دینی و گروهک‌های تروریستی جدید و تلاش برای شکل‌گیری دولت‌های سرسپرده در استعمار فرانو در کشورهای ضعیف منطقه و ایجاد درگیری فیزیکی با کشورهای همسایه از دیگر سناریوهای استکبار برای انقلاب اسلامی است که این "آینده محتمل" پیشروی انقلاب است. ایجاد ارتباط گسترده منطقه‌ای، تلاش برای ثبات در کشورهای منطقه و همسو با محور مقاومت، رایزنی برای تأمین آب از سرچشمه‌های موجود در کشورهای همسایه، ایجاد همبستگی قومی با توجه به ریشه‌های کهن سرزمینی، استفاده از فضای مجازی ملی و همراهی با علم این مقوله در دانش‌های جدید این حوزه و بسترسازی مناسب برای مردم، ترمیم اقتصاد با رویکرد تولید محوری داخلی از مقوله‌های "آینده مطلوب" انقلاب اسلامی می‌باشد.

فهرست منابع

- Ahmadabadi, mohammad (1399), Discourse management of policing-security challenges of emerging religious sects, Administration Manager at Institute, Volume 13, Number 2. [In Persian]
- Afrogh, Emad (1398), The major challenges of the Islamic revolution, Articles, Islamic Revolution Research, Eighth year, autumn, number 30, pp. 7-22. [In Persian]
- Ansari poot, Ariya (1398), Cyberspace and its relationship with youth and adolescent crimes in Iran, The 13th National Management Research Conference, Period 6. [In Persian]
- Aghili, Seyed Vahid (۱۳۹۸) social media; What it is, its functions and challenges, Journal of Social Development Studies, Volume 8, Number 1 [In Persian]
- Ehsan Shaker Khoi and colleagues (1398), Globalization and the problem of ethnicities in Iran, Journal of Political and International Research, Volume 11, Number 40, pp: 90-104. [In Persian]
- Bashir, Hassan; Hadi, Ghayashi Fathabadi (1399), Civilizational challenges facing Iran's Islamic Revolution, New Islamic civilization fundamental studies, Volume 3, Number 1 (5 in a row) , Spring and Summer, pp. 1-28. [In Persian]
- Chamani, Saman (1400) Transformation in governance, affected by the development of virtual space, the third international conference on transcendental governance. [In Persian]
- Khalsi, Parveen (۱۳۹۸) Challenges, opportunities and political effects of virtual space in the system of the Islamic Republic of Iran, Journal of Political Research of the Islamic World, Volume 5, Number 4 [In Persian]
- Ramezani, Mohammad Javad (1400) Strategies for expanding the level of influence in social and influential public layers in the security environment, Strategic Environment Quarterly, No. 2 [In Persian]
- Salehi Vathiq, Mohammad Reza et al. (1401) The role of the strategic components of the second step of the revolution in reaching the new Islamic civilization: Challenges and opportunities ahead, Journal of Government Studies of the Islamic Revolution, No. 2, Volume 8 [In Persian]
- Eyouzi, Mohammad Rahim (۱۳۹۵) Political Future Research, Strategy Quarterly, No. 25 [In Persian]
- Gholami, Saeed (1400) The Middle East and increasing political capacity, Strategic Environment Quarterly, No. 3. [In Persian]
- Fatemi Nesab, Ali (1398) Investigating the reasons and degree of tendency towards deviant sects and its role in social security, Defense Policy Journal, Volume 28, Number 109 [In Persian]
- Franklin, Lufan Baumer; (1389), the main currents of Western thought, second volume, Cambys Goten, Tehran, Hekmat Publications, second edition [In Persian]
- Kazemi, Hojjat (1399) The Theory of Oriental Autocracy and the Nature of the State and Society in Pre-Modern Iran, Theoretical Policy Research Quarterly, No. 28 [In Persian]
- Kalantari, Ebrahim (1399), identification of the main challenges facing the Islamic revolution and solutions to deal with them based on metatextual analysis of the declaration of the second step of the Islamic revolution. [In Persian]

- Mezinanian, Zeinab (1399) The impact of environmental aspects of climate change on national security, *Environmental Science and Technology Quarterly*, No. 9 [In Persian]
- Mohammadi, Mohsen (1401) Metaverse and its impact on lifestyle, scientific quarterly of legal studies of virtual space, first year, second issue.
- Mirashrafi, Amir Hassan (1401) scientific analysis of the metaverse world and its future prospects, *New Approaches in Islamic Studies*, No. 12 [In Persian]
- Hemti, Morteza (1400) Metaverse, an urban revolution, the impact of Metaverse on Ad Rock, audience from the city, *Farhang Tourism Magazine*, Volume 2, Number 7 [In Persian]
- Books
- Brinton, Clarence Crane (1382) *Autopsy of Four Revolutions*, translated by Mohsen Salasi, publication zaryab.
- Chelapi, Masoud (۱۳۹۵) *Sociology of order*, Ni publication.
- Eyouzi, Mohammad Rahim (۱۳۹۳), an analysis of the future study framework of the Islamic Revolution of Iran, Tehran: Aftab Tehseh Publishing. [In Persian]
- Mohammadi, Manouchehr (1382) An analysis of the Islamic revolution, Tehran publication [In Persian]
- Beiser, Frederick C. (1993), "Hegel Historicism", in *The Cambridge Companion to Hegel*, Frederick C. Beiser (ed.), Cambridge: Cambridge University Press.
- Singh, M. (2020), 'Iran and America: The Impasse Continues', *The Washington Institute for Near East Policy*, Spring 2020, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/iran-and-america-the-impasse-continues> (accessed 1 Aug. 2020)

